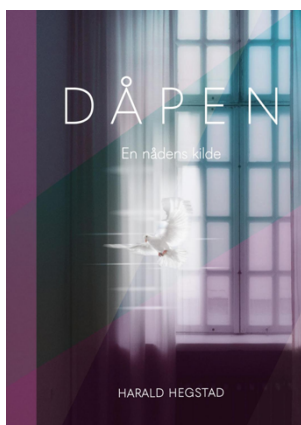

Harald Hegstad

Dåpen – En nådens kilde

Oslo: Verbum akademisk forlag, 2019. 211 sider.

Hæftet. NOK 379. ISBN 9788254314036

ph.d.-studerende, cand.theol. Michael Agerbo Mørch
MF Vitenskapelig Høyskole, Oslo
mam@dbi.edu

I dagene inden statsminister Mette Frederiksen lukkede Danmark ned som følge af coronasmittens udbredelse, havde Dansk Bibel-Institut besøg af den amerikanske teolog, Carl Beckwith, som skulle forelæse om treenighedslæren. Beckwith har tidligere udgivet en stor monografi om emnet (*The Holy Trinity*, Ft. Wayne: The Luther Academy, 2016), hvor han indledende citerer Hermann Sasse for at sige: “There is, thank God, no specific Lutheran doctrine on the Trinity”. Citatet har rumsteret i mit hoved hen over sommeren, for hvad betyder det egentlig for kirkens vidnesbyrd, at der – modsat treenighedslæren – er mange centrale emner, der hersker endog meget stor uenighed om? Det er en kendt sag, at dåbsteologien har splittet kirken i århundreder – og stadig gør det – men er det berettiget? Der gøres løbende økumeniske forsøg på at skræve over uenighederne: I slutningen af 1990’erne blev der offentliggjort forsøg på at beskrive en fælles retfærdiggørelseslære mellem lutheranere og katolikker, den såkaldte *Fælleserklæringen om Retfærdiggørelseslæren* (1997). Vi har også haft forsøg med en fælles accept af divergerende nadverforståelser og -praksisser, fx i *Porvoo Erklæringen*. I forhold til dåben har Kirkernes Verdensråd forsøgt sig med Lima-dokumentet fra 1982 (også kaldet BEM), der blev fulgt op af 2011-teksten ”One Baptism”.

Når jeg nævner alt dette som optakt til en anmeldelse af professor i systematisk teologi ved MF Vitenskapelig Høyskole i Oslo, Harald Hegstads, nyeste bog *Dåpen – En nådens kilde*, er det, fordi jeg læser bogen som et forsøg på at gabe over de splittelser i kirkesamfundene, som blandt andet forskelle i dåbssyn og -praksis har skabt. Udover at være en vidende og argumenterende fremstilling har bogen en klar økumenisk intention, og Hegstads mangeårige arbejde i kommissioner, udvalg, projektgrupper etc. kommer til udtryk i evne til sproglig præcision og nuancer – men også i lidt overraskende konklusioner, som studser. Bogen er også tung i sin

stil, og pga. sprogdragten fandt jeg bogen sej at komme igennem. Selve brødteksten er under 200 sider, men formatet snyder lidt, for siderne er høje og brede, så tekstmængden er betragtelig. Bogen er fordelt på syv kapitler samt en indledning, men der er ikke nogen afslutning, hvilket giver bogens

finale et meget abruptt præg. Det undrer lidt, at der ikke er et perspektiv, en opsamling, en konklusion eller lignende, men blot et ophør af ord. Den følgende anmeldelse har karakter af ”diskuterende referat”, hvor jeg håber at give en grundlæggende forståelse i bogens projekt, samt give begyndende ansatser til kritisk engagement med teksten.

Bogens anledning er religionssociologisk set ret dramatisk. I Norge har der været et fald i antallet af døbte fra 97 % i 1960 til blot 54 % i 2017. Mere bemærkelsesværdigt er det måske, at i 2017 valgte kun 75 % af *kirkemedlemmerne* at få deres barn døbt. Døb – og barnedøb – er altså ikke en folkelig selvfølgelighed mere, og den situation vil mange i Danmark kunne genkende. Det betyder, at det centrale spørgsmål ikke længere kan gå på barnedøb versus voksendøb, men på dåb versus ikke-døb, og dermed har bogen en slags grundlæggende dogmatik og apologetik som temafelt. Målsætningen for bogen angives som: ”... å formulere et udkast til en luthersk dåpsteologi i den kontekst Den norske kirke befinner sig.” (s. 13) Adjektivet ”luthersk” skal dog tages afdæmpet, for allerede på næste side afviser Hegstad, at der overhovedet gives en speciel luthersk dåb. I stedet er det distinkt lutherske et bidrag til den økumeniske samtale om den ene, kristne dåb. Det er en god pointe (se også Ef 4,5), samtidig med at vi frimodigt kan fastholde, at luthersk dåpsteologi rummer uopgivelige indsigter, fordi der her udfoldes en klar og enkel bibelteologi om dåben.

Bogens store styrke er et tæt engagement med de bibelske skrifter. I kapitel to om ”Jesu dåp” beskrives udviklingen fra Johannesdåbens omvendelses- og renselsesdøb til Jesu egen salvelses- og kaldelsesdøb, der ses i et messiansk-eskatologisk perspektiv. Som jeg forstår det, mener Hegstad også, at dåben skaber en ontologisk forandring i den døbte, fordi man iklædes Kristus (2 Kor 5,17; Gal 3,26-27; Kol 2,12; Rom 6,1-11; Tit 3,5-7; 1 Pet 3,21). Denne identitetsforandring, tror jeg, er afgørende og nyttig at forstå i vor tid, hvor vi står i fare for, at partikulære identiteter berøver os den kirkelige enhed i Kristus.

Kapitel tre om ”Dåpen som tegn” peger på den symbolske karakter ved dåben. De kristne handlinger og praksisser har ofte en symbolsk karakter (at knæle, slå korsets tegn, håndspålæggelse, osv.), og nogle har så den særstatus, at de har karakter af sakramenter. Her opstår der en udfordring med at ville tale distinkt luthersk og økumenisk på samme tid, fordi den lutherske sakramentslære er så klar, mens der er andre opfattelser af begrebet i den globale kirke, som i mine øjne er mindre klare. For Hegstad betyder det, at Pannenberg’s løsning om at parkere sakramentsbegrebet og koncentrere sig om de enkelte *locis* egenart, bliver den gunstige løsning. Alligevel udfoldes sakramentsforståelsen fra Augustin og til Luther som et ”synligt ord” (*visibile verbum*), et virkekraftigt tegn, der skaber, hvad det nævner: ”Ordet kommer til elementet og skaber sakramentet”. I den lutherske forståelse bliver tidsperspektivet afgørende, for dåben anses eskatologisk, dvs. den har betydning for hele kristenlivet og danner rammen om processen fra dåbshandlingen til fuldendelsen i Guds rige. Gud selv handler i dåben til genfødsel for den troende. Noget afgørende *sker* i dåben, men det fortsætter hele livet. Dåbens gyldighed og dens virkning er nemlig ikke samme sag (s. 41). Men denne dobbelte karakter – hændelse og proces – kan kun fastholdes ved at fastholde dåbens eskatologiske karakter, som netop betones i det sakramentale tegn. Det er her luthersk dåpsteologi kan spille en vigtig rolle i en økumenisk debat ved at fastholde dette dobbeltperspektiv (s. 51).

”Frelsen i dåpen” er overskriften på kapitel fire, der er mere kontroversielt fra et konservativt perspektiv. Første afsnit i kapitlet argumenterer for en holistisk frelsesforståelse, hvor både fald og forløsning gælder hele skaberværket. Det er en god pointe, men det giver problemer senere hen, som jeg skal vende tilbage til. Fordi Gud ønsker at frelse skaberværket, er Gud ikke bundet til dåben. Men det er kirken. Hegstad udlægger derfor også CA9 på denne måde, at kirken er bundet til dåben, mens Gud ikke er. Gud kan frelse, hvem han vil, mens kirken er underlagt sin Herres befaling om at døbe i Jesu navn (s. 62). Alligevel fastholdes det, at der er tilgivelse for synd i dåben – eller sagt poetisk: Der står et kors midt i vandfadet. Men hvad er synd så? (1) Synd er et teologisk begreb, dvs. at ondskab og svigt forstås i relation til Gud. (2) Det er ikke kun enkeltstående handlinger, men et fordærv, der går forud for enkelthandlinger. (3) Mennesket er dog ikke faldet så dybt, at det kun gør onde gerninger, og frelsen rensrer ikke den troende, så denne kun gør godt. (4) Og synd ophæver ikke menneskets status som Guds skabning. I mine øjne kunne det tredje punkt udfoldes mere præcist, så der skelnes mellem *coram Deo* og *coram hominibus*. Alt hvad den ikke-troende gør *coram Deo* er synd (jf Rom 8,7-8), mens alt hvad den troende gør *coram Deo* er helligt i Kristus. Arvesyndsbegrebet diskuteres intenst, og Hegstad er ikke glad for begrebet, men vil hellere tale om ”ursynd” (jf. Jan-Olav Henriksen), men så vidt jeg kan se, fastholdes sagen alligevel klart og tydeligt (s. 62-75). Eller gør det? Senere svækkes den klare argumentation, men det vender jeg tilbage til. I dette kapitel diskuteres også meddelelsen af Ånden ved dåben, og selvom Hegstad gør meget ud af at forsvare en bibelsk karismatik, så er den nøgterne beskrivelse alligevel slående – som i Danmark, er dette også i Norge, et af de ømme punkter, hvor den brede folkekirkelighed støder sig på den bramfrie karismatik, mens mange missionsfolk og oasefolk ønsker at se mere af den slags i kirken.

Hvor syndsforståelsen diskuteres op imod den katolske forståelse, diskuteres trosbegrebet i kapitel fem om ”Dåp og tro” mest op imod en baptistisk forståelse. Præcist beskriver Hegstad, at tro først og fremmest er tillid, dvs. troens retning. Det er en tredeling af kundskab (*notitia*), tilslutning (*assensus*) og tillid (*fiducia*). At tro og dåb hænger nøje sammen vises fx ved, at NT mange steder omtaler de samme gaver, som modtages fra Gud, i forbindelse med dåb og tro: Tilgivelse for synd, forening med Kristus, delagtighed i Jesu dåb og opstandelse, Ånden og frelsen (s. 94). Fordi de fleste dåbstekster i NT gives i en missionskontekst, mens de mange oldkirkelige tekster gives i en mere afgrænset ekklesiologisk sammenhæng, er der et spænd mellem dåbsopfattelserne. NT kan altså ikke kopieres 1:1 (s. 100). Det er ifølge Hegstad afgørende for samtalen mellem lutheranere og baptister, for ingen kan tage patent på den korrekte forståelse her. Der er for og imod begge opfattelser. Alligevel slår han (med en retorisk litote) fast: ”Ut fra alt som er blitt sagt om dåpen i denne boken, framstår det som problematisk å være en udøpt kristen.” (s. 104) Vi må derfor invitere alle til at lade sig døbe, selvom vi ikke kan afgøre, at den udøpte går fortabt.

Diskussionen fortsættes i det lange kapitel seks om ”Barnedåp”. Udviklingen i samfundet og i den økumeniske samtale giver Hegstad følgende anslag til kapitlet: ”At dåp ikke er barnedåp (slik vi i vår kirke i praksis ofte har tenkt), men at barnedåp er én form for dåp, stiller krav både til dåpsteologien generelt og til forståelsen av barnedåpen spesielt.” (s. 117) Ifølge Hegstad er det vigtigt at huske, at NT kun giver implicitte belæg for barnedåp (ApG 16,16. 32-33; 1 Kor 10,1-2; Kol 2,11-12; Matt

19,13-15; ApG 10,47), mens det eksplicitte belæg gives først omkring år 200 hos Tertullian i skrift *De Baptismo*. Han skriver, at barnedåb var kendt praksis på denne tid, men Hegstad gør rigtignok opmærksom på, at når Tertullian føler sig kaldet til at nævne dette, skyldes det nok, at der var andre syn på dåben i samtiden. Augustins arvesyndslære nævnes som et stærkt argument for barnedåb, men forfatteren er jo kritisk overfor denne tanke. Det undrer mig, at han igen kobler dette begreb til kirkehistorien og løsriver det fra fx Paulus' klare påstand i Ef 2,1-3. Er man af natur "vredens børn", så er man på afstand af Gud og har brug for frelse. Til gengæld er Hegstad meget klar, når han afviser baptisters argumenter om, at børn ikke *kan* tro og derfor heller ikke *bør* døbes. Dels strider det mod trosbegrebet (= tillid), dels mod syndens radikalitet (= *alle* har mistet herligheden fra Gud, Rom 3 og 5). Der er mange interessante og væsentlige diskussioner i

dette kapitel, som vil være nyttige for teologer og præster at diskutere og reflektere over. Jeg vil dog i stedet trække et argument frem, som jeg vil anfægte: Hegstad mener, at hvis man forstår dåb og nadver som de eneste sakramenter, så betyder en udelukkelse af børn fra nadverbordet, at de ikke regnes som fuldgældende medlemmer i kirken på trods af deres status som døbte og troende (s. 137). Men at begge handlinger forstås som sakramenter, betyder ikke, at de forvaltes ens. Alene det, at dåben er en engangshandling, mens nadveren nydes ugentligt, viser dette. Når jeg selv ikke tager mine børn til nadver, skyldes det en forståelse af 1 Kor 11,29, som betyder, at jeg ikke tror, de kan ransage sig selv. Måske er min eksegese forkert, men det er ikke korrekt, at jeg regner mine børn for mindre fuldværdige medlemmer af kirken af den grund.

Det syvende kapitel, "Dåb og kirke", peger korrekt på, at dåbens naturlige lokalitet er kirken. Man døbes ikke til ensomhed, men til fællesskab: "Frelsen som dåpen gir del i, fornyer ikke bare forholdet til Gud, men setter også den døbte inn i et nytt fellesskap. Dette er ikke bare et biprodukt av frelsen, men en del av selve frelsen." (s. 156) Kapitlet rummer en del spændende ekklesiologiske tanker, som jeg ikke vil diskutere her. En enkelt ting dog: Måske forstår jeg ikke argumentet, men når Hegstad genoptager diskussionen mellem dåb og frelse her i kapitel 7, så forsøger han at argumentere for, at den frelse, der bliver de kristne til del i dåben, ikke er en eksklusiv frelse, for frelsen gælder jo hele skaberværket. OK, men når frelsen så ikke gælder eksklusivt for "kirken" eller "de kristne", kan jeg ikke læse det som andet end en universalistisk idé om altings genoprettelse (*apokatastasis*) til slut. Og det kan teksterne i NT ikke bære (se s. 165). Det fører også Hegstad til at ville udvide inklusionslisten i Gal 3,28 med fx barn-voksen, fattig-rig, funktionsdygtige-funktionshæmmede og heterofil-homofil. Hm, kan Paulus' liste virkelig gøres grænseløs på denne måde og inkludere etisk praksis, som er i strid med Paulus' egen teologi?

I det sidste, korte afslutningskapitel om "Dåpsform og dåpsliturgi" gør Hegstad sig til talsmand for, at dåbsritualet gøres så kort og enkelt som muligt. Imod forskellige kommissioners intention svulmer nyere liturgiske vejledninger nemlig op og bliver meget ordrige. En anden spændende tanke er, at dåb og nadver som tegn netop må fremstå som tegn, og nadveren derfor fremstå som måltid og dåben som bad. I øget grad (ikke obligatorisk, men dog hyppigere) bør folkekirken altså vende tilbage til en dåbspraksis med fuld neddykning (s. 182-184).

Som nævnt slutter bogen ganske brat, og der mangler klart en opsamling eller en afrunding. Desuden kunne jeg som dansker have håbet på en diskussion af drop-in dåb, som i Danmark har haft megen medieopmærksomhed, men som stadig savner grundig teologisk begrundelse. Det må komme i en anden sammenhæng, men det skal ikke fjerne fokus fra, at Hegstad i det store hele har leveret en spændende og overbevisende fremstilling af dåbens teologi.